4.Ekológia,jej náplň a základ. ekol. faktory
Ekol. je veda,ktorá sa zaoberá štúdiom vzťahov organizmu alebo skupín organizmov k ich prostrediu,príp.vzájom.vz ťahmi
organizmov a ich prostredia.Živé organizmy nemôžu existovať sami o sebe bez príslušného prostredia.Musia mať svoje stanovište,život. priestor,zdroj energie a látok potrebných ku svojej existenci a prispôsobujú sa svojim život. podm. Vlastná ekológia sa delí na *teoretickú* a *aplikovanú*. Rozdelenie môže byť založené aj na sledovaní vzťahov medzi organizmami a ich prostredím: *a)autoekológia*-zaoberá sa vzťahmi medzi jedným organizmom alebo jedným druhom a jeho život. prostredím, *b)demekológia*-sleduje vzťahy medzi populáciou a prostredím, *c)synekológia*-študuje vzťahy celého spoločenstva a jeho prostredia. Ekológia má interdisciplinárny charakter s väzbami na rôzne odbory ako napr. na chémiu,fyziku,meteorológiu, klimatológiu,geológiu,pedológiu,hydrológiu a zemepis,na vedy lekárske(hygienu,toxikológiu,fyziológiu),technické (techniku ochrany ŽP)a spoločen.(ekonómiu,sociológiu,psychol.,históriu)
10.Ekon. škoda zo znehodnocovania ŽP a nákl. na zabránenie znehodnocovania ŽP
Škodu zo znehod. ŽP treba chápať ako záporný efekt reprodukč. procesu.Ekon. škoda zo znehod. ŽP sa skladá z dvoch častí: *a)z ekon. straty spojenej so znehodnocovaním Ž*-ekon. stratou zo na znehod. ŽP rozumieme hodnoty,ktoré neboli vytvorené v dôsledku absencie (dočasnej alebo trvalej) prac. sily vo výrobe,nižšej PP,ktorá môže byť spôsobená poškodením človeka (zvýšená únava, nesistredenosť a pod.).Taktiež sem patria hodnoty,ktoré by boli vytvorené,keby k znehod. ŽP nedošlo.Tieto straty môžme považovať za druh tzv. „nákladov obetovaných príležitostí." *b)z kompenzač. (dodatoč.) nákladov s tým spojených*-pod kompenzač. nákladmi rozumieme nákl. spoločen. práce,ktoré je potrebné vynaložiť na odstránenie alebo zmiernenie negat. dôsledkov znehodnocovania ŽP,vrátane nákladov súvisiacich so znehod. vým. činiteľov.Patria sem i tie,ktoré predchádzajú niektorým dôsledkom znehodnoteného ŽP,avšak príčiny vlastného znehod. ŽP neodstraňujú.Ide o druh tzv. „nákladov vyhnutia sa."Kompenzač. nákl. sú také (reálne) nákl.,ktoré by nemuseli byť vynaložené,pokiaľ by k znehodnocovaniu ŽP nedochádzalo.Náklady na zabránenie znehodnotenia ŽP sú jednorázovo,alebo priebežne „ex ante" vynakladané nákl.,ktoré majú za cieľ zabrániť vzniku príčin (zdrojov) spôsobujúcich znehodnocovanie ŽP.

13) Princípy ekol. politiky, externality a ich rozdelenie
Pri vymedzovaní konkrét. systémov ekon. a ďalších nástrojov sa vychádza z nasledovných princípov: *a)p. pôvodcu (znečisťovateľa)*, *b)p. všeobecného (plošného) zaťaženia spoločnosti*, *c)p. užívateľa (poškodeného)*, *d)p. prevencie*, *e)p. kooperácie*.Externalita,alebo vedľajší účinok reprodukč. procesu sa vyskytuje vtedy,keď výroba alebo spotreba nedobrovoľne spôsobuje iným nákl. alebo výnosy.Znamená to,že nákl. alebo výnosy sa prenášajú na iných,pričom tí,ktorí ich spôsobujú či získavajú,za ne neplatia.Externalita je vplyv správania sa jedného ekon. činiteľa na blahobyt iného bez toho,aby sa tento vplyv prejavil v peňaž. alebo trh. transakciách.Rozdelenie externalít: *a)kladné externality (externé úspory)*-sú tie,ktoré zvyšujú blahobyt inému subjektu bez toho,aby zaň platil.Sú to napr. výsledky výskumu niektorých bádateľov.Majú veľký význam pre celú spol.,nie však pre samotných bádateľov. *b) záporné externality (externé nákl.)*-spôsobujú iným subjektom alebo celej spol. škody a nie efekty.Najrozšírenejším príkladom zápor. externalít je znečisťovanie zložiek ŽP.
14.Oceňovanie škôd a strát z titulu znečisťovania ŽP a fázy ekon. škody
Na biotickej a abiotickej časti prírody dochádza k poškodeniam a ku škodám.Tieto vznikajú v dôsledku ľud. čin.Stanovenie výšky škôd v dôsledku znečistenia ŽP je veľmi ťažký a zložitý problém.Charakter škody má určitý priebeh,ktorý pozostáva z niekoľ. fáz: *1.F. je ohraničená vzťahom „zdroj-produkované znečistenie."*O tom rozhoduje charakter výroby-čo sa vyrába,aké suroviny a ener. sa používajú, aké technológie sú použité. *2.F je ohraničená vzťahom „produkované znečistenie-vypustenie do ŽP."*Ide o transformáciu toho znečistenia,čo sa vyprodukovalo do prostredia (ovzdušia, vody,pôdy).Ako sa to udeje,závisí od:čistiacej techniky a recyklovania odpadu. *3.F. je ohraničená vzťahom „znečisteniny vypúšťané do ŽP-znečisteniny dopadajúce na zložky ŽP."*Ide o znečisťovanie ovzdušia a vôd odpadovými látkami a ich vplyv na ŽP. *4.F. predstavuje východisko pre ekon. ocenenie škôd.*Je to veľmi široký okruh začínajúci zdravím obyvat.,cez dynamiku a efektívnosť ekon.,končiaci v produkčnej schop. ekosystémov. *5.F. je ohraničená vzťahom „naturálna škoda-ekon. škoda."*Zmyslom tejto fázy je vyjadriť naturálne zistenie škody v hodnotách a vyčíslenie týchto hodnôt v korunách.Z *mikroek. hľ.* ide o náhradu ek. škody platbami.Exhalujúci podnik zaplatí to,čo reálne postihuje ekonomiku príslušného podniku,farmy alebo sikromne hospodáriaceho roľníka.Z *makroek. hľ.* ide o vyčíslenie tých škôd,ktoré presahujú rámec podnik. ekon.Tieto budú vždy vyššie,ako predchádz. škody.

Ukazovateľ	Merná jednotka	Stupne znečistenia poľnohospodárskeho územia imisiami			
		I.	*II.*	*III.*	*IV.*
SO		40 - 50	50 - 70	70 - 100	100 - 150
NO		37 - 62	62 - 87	87 - 125	125 - 187
Tuhý spád		150 - 300	300 - 700	700 - 1100	1100 - 1500

17) Podklady a postupy pri vyčísľovaní škôd
Pre možnosť vyčíslenia škôd v poľnohos. výrobe z titulu exhalátov si musíme zabezpečiť: a)zaradenie záujmového územia do jednotl. stupňov znečistenia podľa koncentrácie SO b)zaradenie územia do zón znečistenia podľa spádu tuhých úletov, c)podklady o kontaminácii pôdneho fondu ťažkými kovmi,príp. vybraných elementov, d)údaje o exhalujúcom podniku (kvantifikácia a kategorizácia), e)výsledky agrochemic. skúšaní pôd, f)štruk. osevu plodín a ich rozmiest. v teréne podľa zón koncentrácie SO , g)štruk. chovu hos. zvierat a umiestnenie jednotl. kategórií zvierat podľa zón znečistenia, h)údaje o hnojení,obrábaní pôd,dodržiavaní agrotech. termínov poľných prác, i)údaje a posúdenie úrovne živočíš. výroby,zvlášť chovu hov. dobytka,ošetrovanie a starostlivosť, j)rôzne ekol. štúdie pojednávajúce o kontaminácii pôdneho fondu exhalátmi,o bioindikácii a pod.Po zaradení konkrét. plochy (resp. zvieraťa) s konkrét. plodinou do prísluš. pásma znečistenia vypočítame ekon. škodu podľa vzorca: $Es = A / (100 - B) * B$ kde: A je hrubá produkcia poľnohos. plodiny (resp. úžitkovosti zvierat) dosiah. v danom kalen. roku, vyjadrená v Sk, B je zníženie úrody prísluš. plodiny resp. úžitkovosti zvierat vyjadrené v % podľa tabuľ. hodnôt.Takto sa postupuje u všetkých plodín,ktoré sú v zóne postihnutia.To platí aj o škodách na živočíš. výrobe.Škody z pôsobenia tuhých úletov sa vypoč. podobným postupom a podľa toho istého vzorca.Ekon škody vzniklé na základ. a obežných prostriedkoch sa vyčísľujú podľa skutoč. zisteného stavu znalec. šetrením.Z vypočítanej škody z titulu exhalátov sa odpočítajú určité percentá (10-15) na tzv. iné zdroje,ako sú diaľkové prenosy,domové kúrenia a pod.

18.Zmierňovanie negat. vplyvov exhalátov na poľnohos. výrobu
Kvalitu prostredia možno posúdiť na základ. merania koncentrácií škodlivín v ovzduší,vo vode i v pôde.Existujú na to prístroje a technika a prijali sa normy najvyš. prípustn. koncentrácii jednotl. prvkov v uvedených zložkách,ale aj v potravinách, poživatinách a krmovinách.Kvalitu ovzdušia možno posúdiť aj podľa rastlín-fytoindikátorov,i niektorých živočíchov.Tieto skutoč. boli využité pri stanovení odolnosti rastlín voči znečistenému ovzdzušiu,hlavne voči SO .A tak sa dospelo k tzv. škále citlivosti rastlín,ktorá je nasledovná (1 najcitlivejšie): *Citlivé plodiny*: a)jačmeň 1,0 b)lucerna 1,0 c)hrašok 1,1 d)hláv. šalát,špenát 1,2 e)červ. repa,slnečnica 1,3 f)ďatelina, tekvica 1,4 g)pšenica 1,5. *Stredne citlivé plodiny*: a)cukr. repa,karfiol 1,6 b)paradajky 1,3 až 1,7 c)hláv. kapusta 2,0 d)ráž 2,3 e)vinič hroznorodý 2,2 až 3,0. *Rezistentné plodiny*: a)zemiaky 3,0 b)cibuľa 3,8 c)kukurica 4,0 d)zeler 6,4. *Ovocné stromy*: a)jabloň 1,8 b)marhuľa,broskyňa 2,3 c)slivka 2,5 d)čerešňa 2,6. *Kvety a ozdobné kríky*: a)astra 1,6 b)cínie 2,1 c)hortenzie 2,2 d)ruže 2,8 až 4,3 e)orgovány 4,0 f)chryzantémy 5,3 až 7,3. Pre zmiernenie negat. dôsledkov exhalátov na pôdy vychádzame z toho,o aký druh poškodenia či kontaminácie ide,či už ide o acidifikáciu,alkalizáciu alebo metalizáciu.
19.Normatívne nástroje ekol. politiky
Normat. nástroje ekol. pol. možno charakterizovať ako inštitucionálne opatrenia sledujúce priame ovplyvňovanie environmen. správania.Sú to klasické nástroje ekol. pol., ktoré majú svoje histor. korene v zákonoch o verej. zdraví.Ich využívanie nadobúda rôzne formy: od príkazov,zákazov, obmedzení prípust. množstva až po zákaz určitých výrob. Prednosťou uplatnenia príkazov,zákazov,obmedzení v ekol. pol. je,že umožňujú v krát, čase veľaka priamemu nasadeniu, vynútenému množstvom účin. sankcií,dosiahnúť zlepšenie kvality ŽP.Ďalšou ich prednosťou je,že sú pomerne jednoducho aplikovateľné a naviac ich dodržanie je možné ľahko kontrolovať.Uplatnením normat. nástrojov dochádza k zmene nákladovosti,ktorá je spätá s ich dodržaním a spolu so snahou po ich „prísnosti" sledujúcej zabezpečiť ekol. účinnosť môže spôsobiť,že sa prevýši prah únosnosti fin. zať.ažením hos. sféry.Normat. nástroje sa takto stanú neúčinné a nedodržateľné s následným vznikom hos. a spoločen. škôd. Opodstatnenosť normat. nástrojov je evidentná vtedy,keď ekol. dôvody vyžadujú osobit. prístup k určeniu limitov znečistenia,pretože inou formou nie je možné splnenie požiadaviek ochrany ŽP.

20.Voľné nástroje ekol. politiky
Voľné nástroje ekol. pol. sa uplatňujú s cieľom integrovať ekol. vedomie a zodpov. do rozhod. procesov riadiacich orgánov.Do tejto skup. sa zaraďujú i nástroje etické,vychádzajúce z etiky, uvedomenia a hodnotových systémov.Vo vyspelých ekon. sú v tejto súvisl. uplatňované tzv. ekologicko-pol. kooperačné riešenia,medzi ktoré sú zaraďované dohody inštitúcií,ktoré sú zodpovedné za kvalitu ŽP s podnikmi alebo odvetviami. Odvetvové dohody sa členia následovne: *1)OD v širšom slova zmysle (právne nezáväzné)*-pri týchto dohodách sa zvyuje motivácia pre znečisťovateľov tým,že počas trvania dohody sa neuplatnia sprísnené štátne zásahy. *2)OD v užšom slova zmysle (právne záväzné)*-pri týchto dohodách uzatvára úrad zodpovedný za kvalitu ŽP s určitým podnikom alebo odvetvím dohodu,ktorej cieľom je dosiahnuť predom stanovený cieľ, určitý stav kvality ŽP. Cieľom uzatvárania odvetvových dohôd alebo záväzných riešení je zabez. plnenie cieľov ochrany ŽP s min. nákladmi.
21.Finančno-ekol. nástroje ekol. politiky
Prvé argumenty pre uplatňovanie finan.-ekol. nástrojov v ochrane ŽP sa spájali so znížením príjmov ŠR a zvyšujúcej sa potrebe fin. zdrojov spätých s odstránením poškodeného ŽP. Neskoršie už s poznaním nedostatkov trh. mech.,v ktorom nedokonalosť kon.,ale i existencia externalít sa pokladali za príčinu vzniku ekol. problémov.Existencia negat. externalít,s ktorými poškodenie ŽP je úzko spätė má za následok,že hodnota výrobkov nezodpovedá skutoč.Znamená to,že ceny tovarov a služieb vyrábaných a spotreb. s ohrozením a poškodením ŽP sú vo vzťahu ku skutoč. spoločen. nákladom plnohodnotné.Toto podhodnotenie vedie k nadmernej spotrebe výrobkov a následne k zvýšenému dopytu po ich výrobe.V cene výrobkov je zahrnutá len jedna časť nákl.,ktoré je potrebné vynaložiť na zabez. environmen. rovnováhy.Sú to nákl.,ktoré vznikli aktom kúpy a predaja ekotechniky,ekol. komponentov k už existujúcim zariadeniam (katalyzátory u áut).Druhá rozhodujúca časť nákladov potrebných na zabezpečenie environmen. rovnováhy-za predpokladu,že sa neuplatňujú žiadne platby oceňovania charakteru spätė s využívaním zdrojov ŽP-musí byť uhradzovaná z rozpočt. zdr
22.Formy finan. pomoci štátu pri ochrane ŽP
Snaha vytvoriť väčší priestor pre účasť vlastných fin. zdrojov na financovaní ochrany a tvorby ŽP predpokladá využiť široké spektrum fin. nástrojov,ktoré nadobúdajú formu buď priamej alebo nepr. fin. pomoci štátu.*Priama fin. pomoc štátu* sa spája so zodpoved. za verejný statok,akým ŽP je. Fin. pomoc môže nadobudnúť formu dotácie alebo subvencie k ekol. investíciám a výrobkom,ale aj formu plného financovania ekol. investícií. *Nepriama fin. pomoc štátu* sa spája s poskytovaním daň. úľav,ktoré možno spájať,napr.: -oslobodenie od platenia dane, -zníženie sadzby dane pri zavedení nových ekol. výrobkov, -uplatnenie degres. odpis. sadzieb z ekol. zariadení.Uplatnením daň. úľav možno indikovať investovanie tam,kde by bez ich uplatnenia k investovaniu vôbec nedošlo.V súčas. podm. Slovenska je potrebné pri uplatnení finančno-ekon. nástrojov považovať za dôležité zabez. hlavne stimulačný,redistribuč. a alokač. efekt. *Stimulačný efekt*-predpokladá pri internalizácí negat. externalít zabezpečiť zmenu nákladovosti u ekon. subjektoch.*Redistribučný efekt*-sa spája s tvorbou fin. zdrojov,čo je prioritne potrebné zabez.,a to či už z preven. dôvodov,alebo z potreby odstrániť vzniknuté škody.*Alokačný efekt*-sa prejaví vtedy,ak ich výška ovplyvní rozhodnutie investorov zabezpečiť čo najefek. využitie samotných limitovaných zdrojov ŽP bez jeho poškodenia.

www.euroekonom.sk